

Gezondheidsrisico's ammoniak

VEEHOUDERIJ EN BLOOTSTELLING

Veehouderij en gezondheid ammoniak

**Eric van der Swaluw
en Addo van Pul**

Harrie Deckers

13 maart 2019

1

Welkom

Workshop ammoniak en gezondheid.

1. Wie bent u?
2. Wat denkt u nu (bij start).
3. Toelichtingen RIVM en LLTB.
4. Discussie en vragen.
5. Wat denkt u nu (bij einde workshop).

2

2

Vraagstelling.

Vragen en antwoorden VGO-onderzoeken:
“De effecten van blootstelling aan ammoniak zijn vergelijkbaar met die van blootstelling aan verkeer in een grote stad”.

- 1. Wat is precies de relatie tussen ammoniak en gezondheid?**
- 2. Nut en noodzaak van maatregelen door de (lokale) overheid?**

3

3

Vraagstelling.

**EEN MENING
ZONDER
ARGUMENTEN
IS EEN GEVOEL**

Loesje

4

4

inleiding RIVM

Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu
Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

RIVM De zorg voor morgen begint vandaag

☰ Menu

Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu

Het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) zet zich al meer dan 100 jaar in voor een gezonde bevolking in een gezonde leefomgeving.

5

5

Harrie Deckers

**Beleidsmedewerker
omgeving en milieu**

- **Fijnstof**
- **Ammoniak**
- **Geur**
- **Endotoxines**

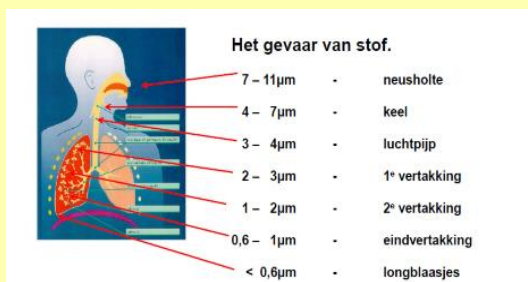
Visie vanuit veehouder.

6

Gezondheidseffecten NH₃

RIVM: het gaat vooral om ammoniak dat met stikstofoxiden reageert tot (zeer) fijnstof.

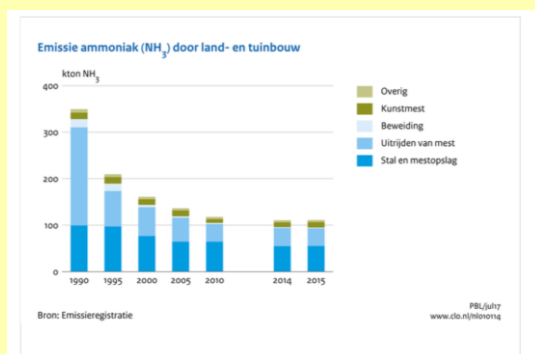
Hoe kleiner de deeltje hoe groter het gezondheidsrisico.

7

Gezondheidseffecten NH₃

**Landbouwsector werkt aan ammoniakreductie.
Voorbeeld: Limburg en Noord-Brabant
pluimvee- en varkensstallen 85% reductie.**

8

Gezondheidseffecten NH₃

Ammoniakaanpak vanwege beperken secundair fijnstof maar ook vanwege natuur (Natura 2000).

Bronmaatregelen

De brongerichte maatregelen in het PAS zijn specifiek gericht op de landbouw en hebben als doel de emissie van ammoniak te beperken. Hiermee wordt het probleem van de overbelasting van stikstofdepositie bij de bron aangepakt.

Voer- en managementmaatregelen

Betere mestaanwending

Emissiearme huisvesting landbouwhuisdieren

9

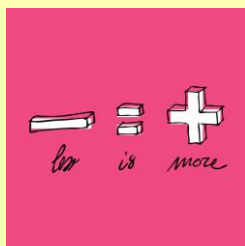
Gezondheidseffecten NH₃

LESS Ammonia

=

MORE Health & Nature

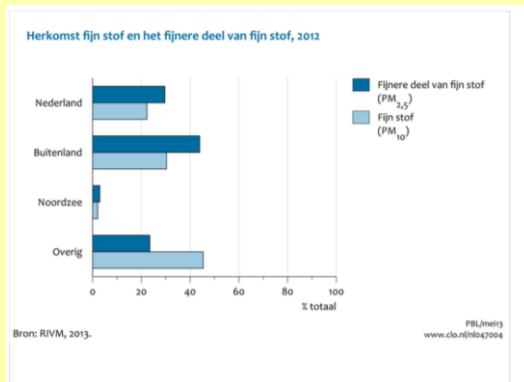

10

Gezondheid en fijnstof

1. Veel ligt niet in de Nederlandse invloedssfeer.

11

Gezondheid en fijnstof

2. Directe landbouwbijdrage is heel klein. (Circa 4%).

12

Gezondheid en fijnstof

3. Waar twee nodig zijn is niet één de schuld.

**Moeder ammonia x pappa nox =
secundia.**

13

Gezondheid en fijnstof

4. Proportioneel. Alle bronnen naar rato.

**TNO:
90 % VAN DE
BLOOTSTELLING
AAN ULTRA
FIJNSTOF VINDT
BINNEN PLAATS**

14

Gezondheid en fijnstof

5. Proportioneel. Alle bronnen naar rato.

**22 USA-
WETENSCHAPPERS:
CHEMISCHE STOFFEN
IN ZEEP EN
SCHOONMAAK-
MIDDELEN EVENVEEL
FIJNSTOF ALS
VERKEER**

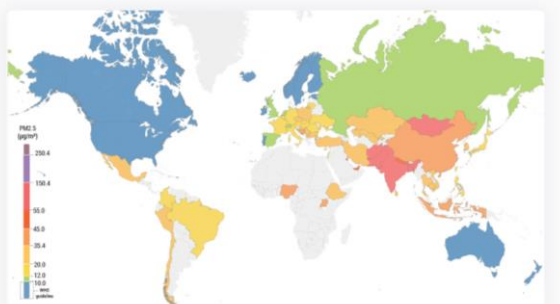
15

Gezondheid en fijnstof

6. Nederland BV doet het nog niet zo gek.

Global overview

**Air visual
rapport
2018.**

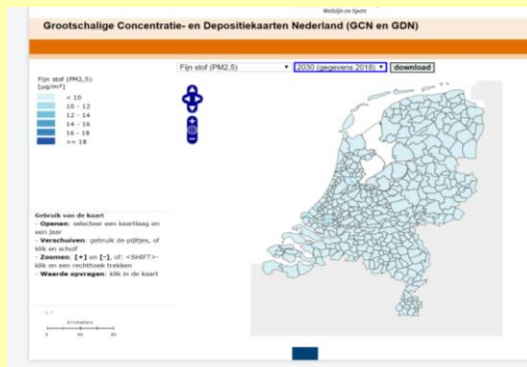
16

Gezondheid en fijnstof

5. Nederland BV doet het nog niet zo gek.

In 2030
zitten we
onder de
norm WHO.

17

conclusies

1. Er zijn geen directe effecten van NH₃ te verwachten.
2. NH₃ vormt met NO_x (en SO₂) secundair fijnstof → gezondheidseffect.
3. “Korterbij” niet groter effect dan “verderaf”.
4. Less = more.
5. Voor landbouw wel rekening houden met wat al gebeurt en proportioneel.

18

Discussie en vragen.

Regel: Laat elkaar uitspreken en respect voor elkaar.

19

20

Reservedia's

21

Oplossingen

Technieken – subsidies:

- **Biofilter:** - 80%
- **Biologische water:** - 60/75%
- **Chemische water:** - 35%
- **Oliefilm + drukleidingen:** - 54%
- **Ionisatie + neg. Cornadraden:** - 49%
- **Water luchtwater:** - 33%
- **Droogtunnels (banden/platen)** - 30/55%
- **(?) droogfilterwand:** - 40%

22

Nh3 en fijnstof

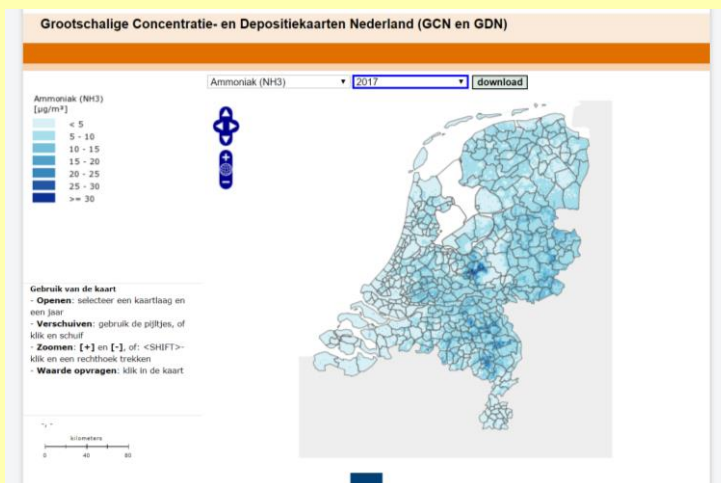

Maatregelen voor alle sectoren helpen!

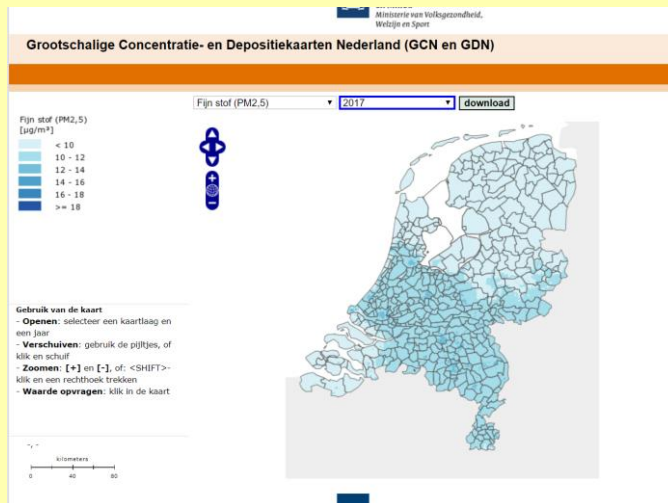
23

NH3 en PM2,5

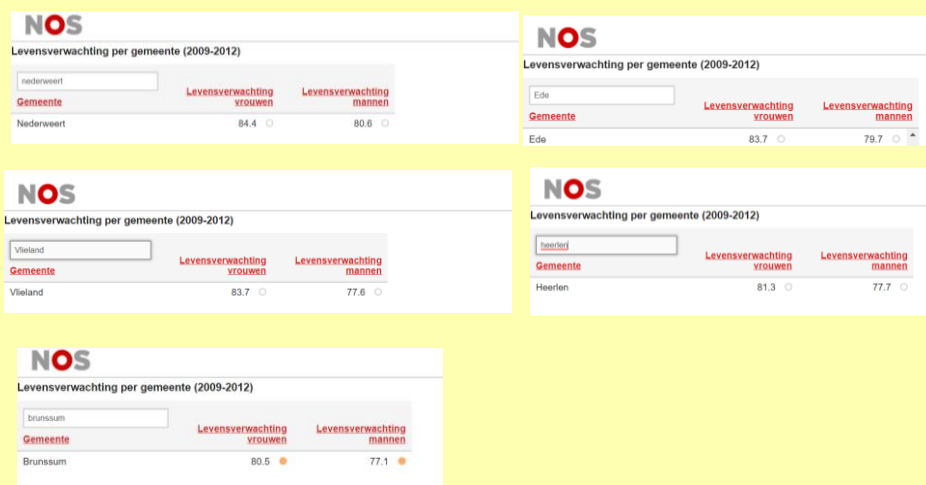
24

NH3 en PM2,5

25

Levensverwachting

26

Gezondheidsraad 2018

hoofdstuk 02 | Gezondheidseffecten van luchtverontreiniging

Tabel 2. Sterfte in Nederland door luchtverontreiniging in 2014²⁷

Luchtverreinigings- componenten	Aantal gevallen vroegtijdige sterfte	Aantal verloren levensjaren
Fijnstof (PM _{2,5})	9.200	100.400
Stikstofdioxide	2.600	27.800
Ozon	250	2.700
Totaal	12.050	130.900